

самооцінка, впевненість, самосприйняття і пошук сенсу за допомогою безпечної роботи, адже фотографія виступає своєрідним переносним об'єктом.

Фотографію психолог може використовувати як відправну точку для роботи розуміння життя, почуттів, думок, особливостей самосприйняття і невербального зв'язку індивіда з собою та іншими, що дає можливість використовувати фототерапію як в діагностичній, так і психокорекційній роботі.

## КАЗКОТЕРАПЕВТИЧНИЙ ФОРУМ-ТЕАТР

**Вознесеньська Олена,**

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник  
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України,  
президент ВГО «Арт-терапевтична асоціація» (Київ)*

**Романь Наталія,**

*процесуально-орієнтований та тілесно-орієнтований терапевт,  
фасилітатор, коуч (еріксоновський коучинг та медіація),  
театральний режисер, «Культура Діалогу» (Київ)*

Як відомо, **драматерапія** – один із видів арт-терапії в широкому розумінні, заснований на активності уяви і пов'язаний з мистецтвом театру і драми. Джерелом поширення і умовою ефективності драматерапії є постійна депривація в сучасному світі ігрової потреби дорослих та дітей, втрата могутньої народної ігрової культури (Т. Колошина, 2002). Мистецтво драми є інструментом комунікації – міжособистісної, міжгрупової й внутрішньособистісної (О. Копитін, 2002). Відмінність драматерапії від психодрами полягає в тому, що в драматерапії, як правило, немає протагоніста й не завжди драматизується проблема. Це дає можливість не відчувати болю, учасники мають більшу свободу творчості, ролі, що граються, менш жорстко задані. Кожен актор сам обирає собі роль і грає її, спираючись на свої власні почуття і відчуття цієї ролі, цього персонажу.

Сьогодні існує багато технік і методик драматерапії: власне драматизація, терапевтичний театр, драматерапевтичні групи підтримки, драматизація сновидінь тощо. У драматерапії відбувається драма снів, фантазій, страхів, проводиться робота зі сценічною пластикою (сценічний образ, рух, танець, пантоміма, робота з голосом тощо), рольовими масками, ляльками і маріонетками.

На майстер-класі ми пропонуємо «скуштувати» нову форму драматерапії, що поєднає класичні форми драматерапії з форум-театром

та казкотерапією. Метафорично цю форму можна назвати *«Казкотерапевтичний форум-театр»*. Театральний метод соціально-психологічної допомоги «форум-театр» розвивається з 1960х років завдяки ідеям бразильського режисера та політика Аугусто Боалема. Для нього форум-театр був безпечним простором самовираження та вирішення своїх проблем тими, хто страждає від пригноблення та несправедливості. Певні форми форум-театру належать до «Театру пригноблених» (Boal A., 1992; 2006).

Драматерапія, як і форум-театр, містить вправи, ігри, техніки, в яких задіяні тіло, почуття, особистий досвід учасників. Драматерапія і форум-театр використовують інтерактивні форми роботи. Драматерапія – це простір імпровізації і є, у першу чергу, методом роботи з групою. При використанні будь-яких форм драматерапії відбувається розвиток креативності, розширення свідомості, діапазону поведінкових стратегій, відпрацювання нових, більш креативних способів взаємодії зі світом та з іншими людьми. Серед терапевтичних можливостей драматерапії: усвідомлення поведінкових і тілесних патернів, розширення власних можливостей, розвиток спонтанності, «режисура» власного життя, розвиток пластичності (тілесної, емоційної, когнітивної). «Драматерапевтичний процес є метафорою життєвих змін» (М. Андерсен-Уоррен, Р. Грейнджер, 2001, с. 161). Саме цю особливість драматерапії – «режисуру життя» – використовує і форум-театр, що надає можливості усвідомлено обрати нові стратегії поведінки і отримувати допомогу від інших учасників. Драматерапія завжди спирається на активність, що є передумовою змін особистості. В ході драматерапії всі учасники можуть виражати себе вільно, їм ніхто не нав'язує думки і почуття, що дає відчуття безпеки.

Методика форум-театру полягає у тому, що готується коротка вистава групою непрофесійних акторів/ок, кульмінацією якої є насильство, конфлікт, дискримінація, приниження тощо. Зазвичай у виставі є ролі агресору, жертви і кількох «нейтральних» персонажів, а сюжети пропонуються самими учасниками і часто зустрічаються у житті. Після перегляду глядачі обговорюють побачене і пропонують варіанти вирішення проблемної ситуації. Під час повторних переглядів вони мають можливість замінити когось із тих, хто грає на сцені, і запропонувати власні стратегії протидії агресії та вирішення конфлікту. Отже, як в багатьох сучасних формах театру і драматерапії, межа між акторами та глядачами досить умовна, сам підхід побудований на співучасті.

В драматерапевтичній роботі важливим є те, що тут не буває помилок та неможливо схибити, тому що такий театр – це гра та творчість, простір уяви та свободи. Учасники можуть обрати та спробувати будь-яку стратегію, отримати зворотній зв'язок від інших і перенести її в реальність життя, якщо вона виявиться успішною в безпечному просторі театру.

*Метою* майстер-класу є дослідження за допомогою драматерапії «*Трикутника Карпмана*». Як основу сюжету пропонується використати *типові казкові ситуації*, пов'язані з насильством та конфліктом. Тіло людини-актора розкладається як полотно, як матеріал для проживання і змін. Клієнти не просто грають чужі ролі. Обираючи собі роль, вони спираються на ті частини себе, які відгукуються на цього персонажу. Саме це створює можливості для діалогу, критичної рефлексії соціальної реальності учасників, пошуку рішень соціальних проблем.

Жанр, що ми плануємо застосувати, – *жива скульптура* – містить кілька компонентів. Художній образ, втілений у нерухомій формі, говорить про спорідненість з образотворчим мистецтвом, а саме – пластичними видами. Скульптура дає можливість знайти найбільш виразні пози, рухи задля презентації певної сцени, певного напруження, конфлікту. Водночас, нерухомість дає можливість тим, хто є учасниками сцени, максимально сконцентруватися на своїх відчуттях, почути «внутрішній голос» персонажу, віднайти ті потаємні куточки свого «Я», що відгукуються чи говорять цим голосом.

### **Література:**

1. *Андерсен-Уоррен М.* Драматерапія / М. Андерсен-Уоррен, Грейнджер Роджер ; [пер. с англ. и науч. ред. канд. мед. наук А. И. Копытина]. – СПб: Питер, 2001. – 288 с.
2. *Кипнис М.* Драматерапія. Театр как инструмент решения конфликтов и способ самовыражения / Михаил Кипнис. – М.: Ось-89, 2002. – 192 с.
3. *Колошина Т.Ю.* Арттерапия: Метод. рекомендации / Т.Ю. Колошина. – М. : Изд-во Института психотерапии и клинической психологии, 2002. – 84 с.
4. *Копытин А.И.* Теория и практика арт-терапии / А.И. Копытин. – СПб. [и др.] : Питер, 2002. – 368 с.
5. *Boal A.* The Aesthetics of the Oppressed / Augusto Boal ; [transl. by Adrian Jackson]. – London and New York: Routledge, 2006. – 144 pp.
6. *Boal A.* Theatre Research International. Games for actors and non-actors / Augusto Boal ; [transl. by Adrian Jackson]. – London and New York: Routledge, 1992. – Pp. 247.